

8358.html

2. Джерела забруднення ґрунту, їх гігієнічна характеристика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://medbib.in.ua/istochniki-zagryazneniya-pochvyi.html>
3. Забруднення ґрунтів і заходи боротьби з ним. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novageografia.com/vogels-1690-1.html>
4. Забруднення ґрунту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cd.greenpack.in.ua/zabrudnennya-runtu/>
5. Лекція 6. Вплив на здоров'я людини забруднень ґрунтів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/4192/129/>
6. Наслідки забруднення земель. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12930204/ekonomika/naslidki_zabrudnennya_ze_mel
7. Радіонукліди у харчових продуктах. Харчування в умовах радіаційного забруднення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.su/12_136627_radionuklidi-u-harchovih-produktah-harchuvannya-v-umovah-radiatsiynogo-zabrudnennya.html
8. Свинець в харчових продуктах і раціонах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://medved.kiev.ua/arh_nutr/art_2007/n07_4_6.htm

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНИХ УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЗАПОРУКА КУЛЬТУРИ І БЕЗПЕКИ ПРАЦІ

*Усенко О.А.
м. Полтава*

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі формування безпечного робочого середовища учнів під час навчально-виховного процесу як важливого чиннику виховання культури і безпеки праці майбутніх фахівців. Ця проблема є актуальною, оскільки сучасний стан культури і безпеки праці в Україні на неналежному рівні.*

***Ключові слова:** безпечні умови життєдіяльності; навчально-виховний процес; культура праці; безпека праці.*

За даними МОП, у світі 541 мільйон молодих працівників віком 15-24 років, зокрема 37 мільйонів дітей, працюють у шкідливих умовах. А це понад 15% робочої сили. Серед молоді рівень травматизму на роботі на 40% вищий, ніж серед працівників старше 24 років.

В Україні працює майже кожен третій віком від 15 до 24 років, що становить понад 1 мільйон наших громадян. Ураховуючи, що в країні триває активна фаза всебічного реформування економіки, наше завдання – зберегти молоде покоління як безцінний потенціал для майбутнього становлення ефективної і сильної держави.

В останні роки простежується чітка тенденція росту питомої ваги травмованих на виробництві через порушення трудової і виробничої дисципліни, правил експлуатації машин, механізмів, устаткування. Установлено, що так званий «людський фактор» присутній у формуванні причин майже 90% нещасних випадків. Уроджене почуття небезпеки в людини розвинене недостатньо й у ряді мотивацій її діяльності «безпека» стоїть на другому місці після «вигоди». Тому нещасні випадки частіше пов'язані зі ставленням до питань охорони праці, ніж із кваліфікацією працюючих або конструкцією машин.

Основною характеристикою культури праці є і її структура, що складається з певних елементів. Серед них, наприклад, можна назвати такі як точні знання, раціональна організація робочого місця, сприятливі виробничі умови, раціональні

прийоми праці, гігієнічні умови, технічна естетика, планування, якість виробів, наукова організація праці, робота в колективі, творче відношення до праці, норми трудової моральності та ін.

Слід підкреслити, що формування культури праці школярів – це системний процес, на його основі формуються точні і глибокі знання, уміння і навички.

Інтерес до формування культури праці у школярів в даний проміжок часу ґрунтується на глибокій практичній потребі, оскільки сьогодні культура праці стає невід'ємною складовою успіху у трудовій діяльності кожного працівника, ознакою конкурентоспроможності трудового потенціалу людини на ринку праці.

Реформи освіти та охорони здоров'я, децентралізація влади, розв'язання економічних проблем мають забезпечити гідні умови праці для молодих працівників.

Особливу роль в цьому процесі відведено школам і закладам вищої освіти – саме тут з дітьми і молоддю мають проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу та навчання, спрямовані на формування культури охорони праці майбутніх працівників.

Питання формування в учнів культури безпеки праці в сучасному динамічному суспільстві постає особливо актуально. Якісні зміни в суспільстві, перехід на нові навчальні програми диктують необхідність підготовки творчо мислячих людей, які володіють нестандартними поглядами на життєві проблеми, навичками дослідницької роботи, здатних ефективно вирішувати нові завдання, вимагають розвитку в сучасних школярів творчого потенціалу.

Державний стандарт освітньої галузі «Технологія» одним із головних завдань підготовки підростаючого покоління до життя визначає формування в учнів культури праці, вироблення в них навичок творчої діяльності, раціонального ведення домашнього господарства, виховання відповідальності за результати власної діяльності, комплексу особистих якостей, необхідних людині як суб'єкту сучасного виробництва і культурного розвитку суспільства [1].

Формування в учнів елементів культури праці в тих чи інших аспектах розглядалися на протязі всієї історії розвитку предмета трудового навчання.

Важливим етапом у розвитку ідей з формування в учнів культури праці можна вважати 20-ті роки ХХ століття, коли відбувався бурхливий розвиток промислового виробництва. Технічний прогрес вимагав добре підготовлених, кваліфікованих, науково підготовлених робітників. І хоча в ті роки формування культури праці здійснювалось як складова частина іншого, більш широкого поняття «наукова організація праці», заслуговують на увагу діяльність видатних педагогів того часу: А. Макаренка, В. Сухомлинського, П. Блонського та інших.

А. Макаренко велику увагу приділяв формуванню у дітей уміння організувати та планувати свою роботу, дотримуватись правил поведінки та забезпечувати ділову обстановку. Він вважав, що трудова діяльність повинна стати основою життя дитячого колективу, і що саме праця в колективі під умілим керівництвом вчителя формує елементи культури праці, які знадобляться дітям в їх подальшому самостійному житті [2].

До проблем виховання культури праці звертався і видатний український педагог В. Сухомлинський. В єдності культури праці і загального гармонійного розвитку особистості він бачив один із основоположних принципів трудового виховання. Він говорив, що гармонійного, всебічного розвитку, освіченості, духовного багатства, моральної чистоти – усього цього людина досягає лише за умови, коли поряд з інтелектуальною, моральною, естетичною і фізичною культурою досягає високого ступеня культура праці трудової творчості [3].

С. Матушкін під формуванням загальної культури праці на уроках трудового навчання розуміє виховання в учнів таких якостей: добросовісне виконання навчально-трудова обов'язків і виявлення при цьому творчості, ініціативи, почуття колективізму, взаємодопомоги; уміння і навички виконувати доручену роботу якісно і в установлені терміни, добре розуміючи при цьому процес даного виду праці; уміння швидко включатися в роботу, правильно планувати її, цінувати фактор часу; дотримуватись

правил поведінки, що забезпечують ділову обстановку під час роботи в навчальних майстернях, а також правил техніки безпеки і санітарії; бережливого ставлення до обладнання, інструментів та матеріалів [4].

На думку І. Зельдіса, культура праці щодо занять з трудового навчання - це вміння планувати свою роботу, вважаючи її частиною трудової діяльності всього колективу; утримувати в чистоті своє робоче місце й раціонально використовувати знаряддя праці та матеріали; працювати швидко й охайно, дотримуючись правильної робочої пози і застосовуючи раціональні прийоми праці; високоякісно виконувати навчально-трудова завдання; точно і відповідно до вимог, які ставляться у даний період навчання, виготовляти вироби; вміти користуватися технічною документацією; точно дотримуватись правил техніки безпеки і гігієни праці, виконувати будь-яку доручену справу творчо, виявляючи при цьому розумову ініціативу [5].

Культура безпеки – це сукупність способів, за допомогою яких забезпечується управління безпекою на робочому місці, і часто відображає справжні погляди, переконання, уявлення та цінності працівників щодо безпеки.

На думку М. Зоріної культура безпеки визначається як рівень розвитку людини і суспільства, що характеризується значущістю забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистісних і соціальних цінностей, безпечної поведінки в повсякденному житті і в умовах небезпечних та надзвичайних ситуацій, рівнем захищеності від загроз і небезпек в усіх сферах життєдіяльності [6].

Реальний стан виробничого середовища, в порівнянні з тим, яке визначають законодавчі акти європейських країн та рекомендації МОП, можна характеризувати як такий, що не відповідає вимогам безпеки й гігієни праці, що, до речі, закріплені і у вітчизняних нормативно-правових актах:

- засоби виробництва фізично і морально зношені на 80 – 85 %;
- значна кількість виробничих будівель знаходиться в незадовільному стані, а понад 10 тис. – в аварійному;
- забезпеченість засобів індивідуального захисту виконується на 50 – 65 % (на їх придбання в нашій країні витрачається 80 – 90 дол., а в – Європі 500 – 800 дол.);
- Україна посідає перше місце за кількістю нещасних випадків серед економічно розвинених країн на 1000 працюючих – 0,104, а світовий показник 0,06;
- ризик отримати травму або профзахворювання в Україні вищий у 5 – 8 разів, ніж у розвинених країнах;
- в Україні у середньому на 100 тис. працівників стається 11 нещасних випадків зі смертельним наслідком, у світі – близько 6.

Наведені дані дозволяють оцінити стан безпеки праці на вітчизняних підприємствах, як загрозливий, що є результатом ставлення роботодавців до закону України «Про охорону праці».

Людина та її здоров'я – найбільша цінність держави, яка докладає великих зусиль, створюючи умови безпечної життєдіяльності людини як у середовищі проживання, так і у середовищі праці. Пріоритет життя і здоров'я працівників щодо результатів виробничої діяльності підприємств – один з основних принципів державної політики в галузі охорони праці. У зв'язку з цим актуальною стає думка про необхідність формування культури забезпечення безпеки праці на етапах проектування, виготовлення й експлуатації продукції, про створення технологій із внутрішньо властивою безпекою. [7].

Питанню техніки безпеки в трудовому навчанні приділялося багато уваги, про що свідчать дослідження: І. Волощук, В.Сидоренко, Д.Тхоржевського, та інших [8-10].

Питання охорони праці в навчальному процесі вирішується на основі законодавчих, нормативно-правових актів про охорону праці, а також галузевих, територіальних цільових програм покращення стану й умов охорони праці, що дає змогу створити базу для подальшого розвитку системи управління цією важливою сферою. Поняття «охорона праці» близьке до поняття «гарантування безпеки

життєдіяльності». Головною метою є збереження життя та зміцнення здоров'я учнів, працівників у процесі навчальної діяльності, виховання й організованого відпочинку.

До занять допускаються учні, які пройшли інструктаж з охорони праці, знають про безпечні методи роботи. Кожен учень зобов'язаний знати й точно виконувати правила безпечної праці на уроках.

Підготовка учнів до безпечного життя та діяльності неможлива без засвоєння знань з техніки безпеки та їх практичного застосування. Зосередження уваги на питаннях техніки безпеки дозволяє дітям отримати необхідні знання, які допоможуть ідентифікувати небезпеку, що наближається або виникла, проаналізувати її рівень, приймати адекватні рішення та свідомо діяти, щоб відвернути небезпеку або зменшити її шкідливий вплив, керуючись розумінням явищ, які лежать в основі будь-якої надзвичайної ситуації.

Отже, культура безпеки праці майбутнього працівника формується з дитинства, а рівень культури праці учнів буде тим вищий, чим повніше трудова підготовка школярів відобразить зміни, які відбуваються в науці та виробництві, а школа сформує в учнів цілу систему якостей, які в сукупності виховують творчу, всебічно розвинену особистість, адже творчість є ознакою справжньої культури та підготує учнів так, щоб вони були здатними застосовувати свої знання на практиці, орієнтуватися у сучасному виробництві і швидко адаптуватися до його змін. Саме тому формування безпечних умов життєдіяльності учнів під час навчально-виховного процесу є важливим напрямом трудового виховання. Принципи безпечної діяльності, які дитина засвоїла змалку, впевнено використовуються нею у подальшому житті та професійній діяльності. Це допомагає скоротити ризики небезпек і травмувань, що впливає на загальний стан культури і безпеки праці в Україні.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт освітньої галузі «Технологія» (Доопрацьований варіант) // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – №4. – С.4–7.
2. Макаренко А.С. Воспитание в труде. Педагогические произведения: В 8 т. – М.: Педагогика, 1984. – Т.4. – С. 94–101.
3. Сухомлинський В.А. Трудовое воспитание // Избранные произведения: В 5 т. – К.: Радянська школа, 1980. – Т.4. – С. 315–387.
4. Матушкин С.Е. О культуре труда в школьных мастерских / Под ред. проф. Н.И.Алпатова. – Челябинск: Челябинское книжное издательство, 1959. – 77 с.
5. Зельдіс І.В. Наукова організація праці в шкільних майстернях: Посібник для вчителів. – К.: Радянська школа, 1969. – 160 с.
6. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності/ М.О. Зоріна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2010. – №8. – С. 149–153.
7. Зеркалов Д. В. Безпека праці [Електронний ресурс] : Монографія / Д. В. Зеркалов. – Електрон. дані. – К. : Основа, 2012.
8. Волошук, І. Концептуальні засади розвитку творчих здібностей школярів / І. Волошук // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – №3. – С.4-8.
9. Сидоренко, В.К. Дидактичні умови графічного розвитку школярів / В.К.Сидоренко, Н.П.Щетина // Наукові записки ТДПУ. Серія: Педагогіка. – 2001. – № 3. – С.76-82.
10. Тхоржевський, Д.О. Методика трудового навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін / Д.О.Тхоржевський. – К.: Вища школа, 1985. – 175с.

ПРОБЛЕМИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Сорока Т.А.
м. Полтава*

Людина – частина природи, й найбільш небезпечні для нашої планети